

Ordförande Sture Fjäder på Akavas förbundskongress 24.11.2020

Det aktuella samhälls- och arbetsmarknadspolitiska läget

Ärade förbundskongressdeltagare, välkomna på kongress, även på distans.

En ovanligt kort tid har förflutit sedan den senaste förbundskongressen. Situationen är exceptionell även på andra sätt eftersom coronapandemin varit aktuell varje dag och påverkat vardagen.

Det verkade redan som om situationen höll på att bli bättre. Antalet smittade har dock ökat under hösten. Finlands situation har blivit svårare men är fortfarande bra jämfört med många andra länder.

I många europeiska länder är situationen mycket svår. Det råder partiella och även omfattande nedstängningar och rörligheten har begränsats. Näringslivet och läroinrättningarna håller dock huvudsakligen igång sin verksamhet. Man kan nu bättre beakta hälso- och ekonomiperspektivens roll i helheten.

Akavas förbund, förhandlingsorganisationer och arbetslöshetskassor har stöttat sina medlemmar med snabb informationsförmedling och snabba åtgärder, vilket mitt i coronasituationen skapat balans i livet. För detta får vi tacka hela Akavagemenskapen!

De goda nyheter som på senare tid kommit från coronavaccinfronten ger hopp om att situationen kommer att förbättras. Enligt aktuell information kan vaccinationerna inledas relativt snart. Vetskapen om att man håller på att hitta en lösning som gör det möjligt att vinna över coronan minskar osäkerheten inom ekonomin och sysselsättningen. Läget ser ut att ljusna.

I mitt tal på förbundskongressen i augusti funderade jag speciellt på hur regeringens budgetmangling i september skulle se ut. Vi kommer att utvärdera resultatet av manglingen senare. Vi har gett såväl positiv respons som konstruktiv kritik.

Det var bra att sysselsättningsmålsättningarna höjdes, och dessutom betydligt. Regeringen bör själv visa vägen för den gemensamma målsättningen att öka sysselsättningsgraden. Det var dock beklagligt att målsättningens tidsspann sträcker sig ända fram till år 2029. Det behövs åtgärder som har effekt mycket tidigare.

Av de enskilda sysselsättningsbesluten i budgetmanglingen har förbättrandet av sysselsättningen bland över 55-åringar varit särskilt framträdande. Landets regering gav arbetsmarknadscentralorganisationerna i uppgift att hitta en lösning på detta.

För att uppnå regeringens sysselsättningsmålsättning, som är åtminstone ytterligare 10 000 sysselsatta, förutsätts i praktiken en tidsgräns inom vilken arbetslöshetsskyddets tilläggsdagar avlägsnas. Räkna man på det är det dock svårt att uppnå denna målsättning. Akava, såväl som många andra löntagarcentralorganisationer, har förutsatt att man samtidigt bör vidta betydande åtgärder för att bland annat främja sysselsättning och bättre uthållighet i arbetet. Dylika åtgärder är bland annat att förbättra kompetensen och arbetsförmågan samt omställningsskyddet och de riktade arbetskraftstjänsterna. Som motvikt till beslut om att gå i pension bör det finnas tillräckligt med alternativ med konkret innehåll och verklig betydelse för människan.

Organisationerna har en vecka tid på sig att få till stånd ett förhandlingsresultat. Det har varit besvärliga förhandlingar. Vi arbetar för att ha ett balanserat förhandlingsresultat om en vecka.

Under budgetmanglingen fattades ett beslut om en ny nordisk modell för arbetskraftstjänster. Modellen motsvarar till stor del Akavas målsättningar – rättigheterna och skyldigheterna är i balans. Nya tjänstemannaresurser i TE-byråerna är välkomna. På samma gång behöver man sörja för att tjänsterna även riktas till högskoleutbildade och att de köps in i tillräcklig mängd.

En motsvarande, positiv förnyelse var även att en utredning av en finländsk modell för sysselsättning av partiellt arbetsföra inleddes. Tullens generaldirektör Hannu Mäkinen tillsattes som utredningsperson. Alla bör sysselsättas, naturligtvis i mån av sina egna möjligheter.

I budgetmanglingen fattades även beslut om arbetslöshetsskyddet. En trepartsarbetsgrupp söker till exempel lösningar som reformerar arbetsvillkoren och ökar de permitterades kompetens. Det är bra att arbetslöshetsskyddet reformeras för att bättre motsvara arbetslivets utveckling och människornas behov.

Införandet av en kombinerad försäkring har däremot inte framskridit. De människor som befinner sig i gränsområdet mellan lönearbete och företagande behöver även de social trygghet.

Beträffande främjande av lokala avtal gavs inga nya riktlinjer för hur den låsta situationen i beredningen ska lösas. Två utnämnda utredningspersoner, Jukka Ahtela och Joel Salminen som är bekanta för oss, försöker hitta lösningar till en del av problemen kring de lokala avtalen. Deras förslag består av åtgärder som ökar förtroendet och förhandlingskompetensen när det gäller lokala avtal.

Det är klart att staten på grund av coronakrisen är tvungen att ta mera lån. Satsningarna på hälsan, kommunernas kraftresurser och företagens och medborgarnas överlevnad förutsätter det. Utgiftsstimulansen är dock för stor. Situationen blir ännu besvärligare av att regeringen inte alls vill använda skattestimulans för att säkerställa köpkraften. Konkreta skattelösningar hittades i praktiken inte ens för att öka hushållsavdraget, för att inte tala om en utvidgning av

ifrågavarande system.

Åtgärderna för att utveckla kompetens och innovationer blev ringa i manglingen. Nödvändiga åtgärder vidtogs inte för kontinuerligt lärande. Det finns en bra skrivelse om FUI-satsningar i regeringsprogrammet. För att komma upp till målsättningen att ha en bruttonationalproduktsandel på fyra procent krävs ännu många konkreta beslut. Det är en lång väg att hinna i fatt målet från den nuvarande nivån på 2,7 procent.

Konkurrensförbuden har blivit betydligt vanligare i Finland. En väsentlig begränsning av dessa har hört till Akavas mål under den senaste tiden. Vi har arbetat för att åtgärda saken i det nuvarande regeringsprogrammet. Vi samverkar med vår medlemsorganisation och vårt agerande baserar sig på undersökta fakta. Vi har aktivt deltagit i arbetsgruppens arbete och informerat om ärendet. Akava har tagit på sig att minska användningen av konkurrensförbud och att se till att ersättningen som ges vid konkurrensförbud ska vara skälig.

Nu har regeringen fattat politiska beslut om konkurrensförbuden. Förslaget är relativt bra. Det är inte heller möjligt att uppnå allt genom påverkansarbete. I det här fallet gick det så att Akavas och medlemsförbundens ansträngningar behövdes för att något skulle ske.

Bästa åhörare, nu ska vi ta en titt på sysselsättningen och ekonomin.

Landets regering ser över sysselsättningsläget och andra aktuella ärenden i vårens ramförhandlingar. Ramförhandlingarna är samtidigt en halvtidsöversyn av regeringsprogrammet och regeringens agerande.

Även om vi lever i exceptionella tider är tanken också nu att regeringen i ramförhandlingarna ska göra linjedragningar kring större ärenden som kan genomföras ännu under denna mandatperiod.

Coronakrisen har medfört att den ekonomiska botten gått ur regeringsprogrammet. I juni drog Akavas styrelse upp linjer för vad som borde förändras i regeringsprogrammet för att Finland skulle klara sig.

Nu är det i praktiken sista möjligheten för regeringen att fatta beslut om nytt innehåll i och kompletteringar av regeringsprogrammet. Samtidigt borde regeringen överväga vad som lämnas utanför regeringsprogrammet.

Jag lyfter fram några saker som borde utvärderas och utföras i halvtidsöversynen. För det första landets situation som helhet. Regeringen bör föra ett mycket grundligt samtal om skuldsättningen, befolkningsutvecklingen, produktivitetsutvecklingen och hur vi ska nå sysselsättningsmålsättningarna. Återgången till det normala för med sig stora samhälleliga utmaningar, som fanns redan före coronakrisen och inte har försvunnit. Tvärtom har deras betydelse blivit ännu större när vi befinner oss i tiden efter coronaskuldsättningen.

Den demografiska utvecklingen påverkar också väsentligt den nationalekonomiska utvecklingen. Befolkningen i arbetsför ålder börjar från och med 2030-talet minska. Dåliga utvecklingsutsikter leder till att en stor del av Finland blir ett område på tillbakagång. På grund av den sjunkande nativiteten kommer antalet studerande att minska, i synnerhet på andra stadiet. Detta bör beaktas när man utvärderar utvecklingen av läroinrättningarna. På längre sikt har den försvagade befolkningsutvecklingen stor inverkan på hållbarhetsgapet. Den negativa utvecklingen kan emellertid påverkas redan nu med politiska linjedragningar. Investeringar bör uppmuntras, ökad nativitet främjas och invandringen ökas.

Sysselsättningsgraden ligger enligt Statistikcentralens arbetskraftsundersökning nu på nivån 71,4 procent. I dessa coronaförhållanden finns det en risk för att sysselsättningsgraden börjar glida neråt mot 70 procent och inte alls stiger mot den eftersträvarvärda nivån på 75 procent. Regeringens finanspolitik och många utgifter och investeringar som presenteras i regeringsprogrammet har emellertid utgått från att en sysselsättningsgrad på 75 procent ska uppnås.

Såsom jag konstaterade tidigare har luften gått ur den här sortens finanspolitik. På grund av coronakrisen ökar underskottet. Skuldsättningen har ånyo tydligt börjat öka. Nu borde man allvarligt överväga att senarelägga nya permanenta utgiftsökningar. Sådana blir aktuella först när den ekonomiska situationen är mer gynnsam och sysselsättningsgraden stigit betydligt. Nu behöver vi agera för att förbättra sysselsättningen och skapa nytt arbete, speciellt med satsningar på forskning, utveckling och innovationer.

Härnäst några plock bland konkreta åtgärder som det borde fattas beslut om. För det första behövs ett treårigt program för att korrigera situationen för dem som endast har grundskoleutbildning. Dess centrala målsättning skulle vara att förbättra kompetensnivån och främja sysselsättningen. Vi behöver också mer arbets- och kompetensrelaterad invandring. Strukturer och procedurer kring dessa har utvecklats men det finns fortfarande mycket kvar att göra.

Det behövs ytterligare kompetenssatsningar för att öka sysselsättningen. Akava har presenterat punktinsatser för fortsatt inläring, såsom att ta i bruk en kompetenssedel och skattefrihet upp till 1 500 euro för fortbildning av arbetstagare, som bekostas av arbetsgivare. Det borde fattas beslut om dessa.

Alla har en gemensam uppfattning om ökade satsningar på forskning, utveckling och innovationer. Nu behövs ett gemensamt engagemang kring hur vi ska uppnå en fyra procents BNP-andel. I förhandlingarna bör man besluta om de konkreta stegen för att uppnå målsättningarna.

På längre sikt bör beskattningen som helhet omvärderas. Vi behöver en helhetsreform av beskattningen som sträcker sig över mandatperioden och vars tyngdpunkt ligger på skattelättnader för utfört arbete. I

samband med halvtidsöversynen borde beslut fattas om en helhetsreform av beskattningen.

Bästa förbundskongressdeltagare, härnäst ska vi ta oss en titt på kommunalvalet och våra målsättningar där.

Utöver halvtidsöversynen är kommunalvalet i april en annan stor händelse i vårens politik. Akavas styrelse har godkänt målsättningarna för kommunalvalet i vilka kommunernas livskraft betonas. Livskraften förutsätter flera samtidiga åtgärder.

Vi har sammanfattat våra förslag för livskraftighet i sex delar. De är

- den kommunala ekonomin måste stå på fast grund
- social- och hälsovårdsreformen ska genomföras så att kommuninvånarna får god service och utgiftsökningen dämpas. Samtidigt förbättras verksamhetsförutsättningarna för företagarna inom social- och hälsovårdsbranschen.
- Omfattande bildnings- och välfärdstjänster ska också i fortsättningen höra till kommunens kärnuppgifter
- Sysselsättningen främjas med sysselsättningsförsök i kommunerna
- kommunernas livskraft stärks i samarbete med näringslivet och läroinrättningarna
- personalens och ledarnas arbetshälsa och arbetsförmåga ombesörjs

Landets regering gjorde i mitten av oktober en linjedragning om social- och hälsovårdsreformen. I samband med linjedragningen informerades det överraskande om att en ny landskapsskatt skulle införas med snabb tidtabell och börja gälla senast år 2026. Landskapsskatten skulle enligt regeringens information uppbäras av de blivande nya sektorsövergripande landskapen, som utöver social- och hälsovård också skulle ha andra uppgifter. Dessa uppgifter utvärderas som bäst.

Jag ser åtminstone två stora problem med frågan om landskapsskatten. Det ena har att göra med beslutsfattandet kring landskapsskatten. Sedan mars har införandet av en landsskapsskatt utretts av en parlamentarisk kommitté under ledning av Esko Kiviranta. Kommittén har tid på sig till slutet av december. Man kan säga att man kört över kommittén. Det här är dålig beredning.

Det andra och större problemet har att göra med landskapsskatten. Det finns skäl att frukta för att den totala skattebördan ökar när en ny skatteform börjar användas. Ett annat orosmoment är vad det kommer att innebära för kommunernas livskraft, utvecklingsarbete och finansiering om också annat än social- och hälsovård överförs från kommunerna till landskapen.

Jag fruktar att Akavas slogan inför kommunalvalet ”En livskraftig kommun” efter den föreslagna reformen inte kommer att realiseras på kommunnivå såsom vi skulle önska.

Ärade förbundskongressdeltagare

Grundstenen för Akavas intressebevakning är samarbete inom påverkan, kommunikation och informationsproduktion. Nästa år är temaår för forskningsbaserad kunskap. Då kommer vi i ännu högre grad att satsa på att utredningar och resultat från Akava Works, inklusive de slutsatser vi dragit av dem, ska ligga till grund för våra samhällliga utspel.

Med de samhällsprojekt som vi genomför tillsammans med våra medlemsförbund kan vi lyfta fram aktuella teman på nya sätt i samhällsdebatten. Projekten berör å ena sidan arbetslivet i förändring, å andra sidan två projekt kring tillväxt genom innovationer och kompetens.

Resten av året blir hektiskt och framför oss ligger ett livligt och säkert också exceptionellt verksamhetsår. Genom samarbete når vi vårt mål! Med dessa ord avslutar jag min översikt och önskar er en smidig förbunds kongress, tack.